

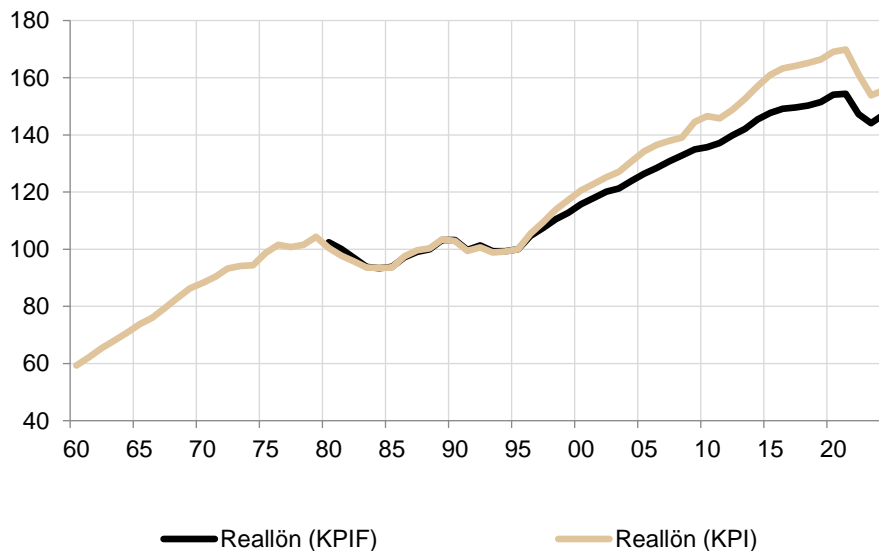
Svensk lönebildning och reallöneutvecklingen

Pris- och löneutvecklingen har sett ganska olika ut under olika perioder sedan 1960-talet.

Under 1960- och 1970-talen bedrevs lönebildningen i huvudsak på central nivå mellan LO och SAF och varje avtalsrörelse resulterade i ett normavtal. De efterföljande branschvisa och lokala förhandlingarna skedde mot bakgrund av detta avtal och fördes under fredsplikt. Tillväxten i ekonomin var hög, i synnerhet under 1960-talet, och så var även de reala löneökningarna fram till mitten på 1970-talet.

Under 1980-talets början upphörde det centraliserade förhandlingssystemet i praktiken att fungera. Sveriges Verkstadsförening och Svenska Metallindustriarbetareförbundet bröt sig ur samordningen 1983. Förhandlingarna under återstoden av 1980-talet kom främst att föras på förbunds nivå – utan fredsplikt – en väsentlig skillnad mot den tidigare situationen då fredsplikt följde det centrala normavtalet. Den ekonomiska utvecklingen, med ökade lönsamhetsproblem i näringslivet och bytesbalansunderskott, löstes tillfälligt genom upprepade devalveringar av kronans fasta växelkurs. Att lönebildningen huvudsakligen skedde på branschnivå bidrog till att de nominella löneökningarna blev höga, men eftersom även inflationen var hög blev den reala löneutvecklingen betydligt mer dämpad än under decennierna innan.

Diagram 1. Reallön i nivå sedan 1960.
Index, 1995 = 100

Källa: Medlingsinstitutet och SCB.

Nya ramverk på 1990-talet

I samband med 1990-talskrisen ändrades den penningpolitiska regimen så att kronan släpptes fri. I januari 1993 annonserades ett inflationsmål på 2 procent som Riksbankens skulle styra penningpolitiken efter. Målet, som började gälla officiellt från och med 1995, utgjorde ett "nominellt ankare" kring vilket inflation och inflationsförväntningar skulle stabiliseras.

Stabiliseringsavtalen i början av 1990-talet bröt den inflationsdrivande effekten från lönebildningen. År 1997 slöts Industriavtalet och industriparternas avtal i avtalsrörelsen 1998 kom att fungera som en norm. Industriavtalets tillkomst och industrins normerande roll i lönebildningen har i kombination med Riksbankens inflationsmål möjliggjort en stabilare lönebildning sedan dess. Sedan mitten av 1990-talet och fram till och med 2021 har reallönen ökat i stort sett varje år. En avgörande faktor bakom detta har också varit högre produktivitetstillväxt i det svenska näringslivet jämfört med decennierna innan.

För i princip alla länder medförde dock den snabba globala inflationsuppgången 2022–2023 sjunkande reallöner. Det kännetecknade även Sverige under dessa år (se diagram 1). Under år 2024 sjönk inflationstakten och tillsammans med en hög löneökningstakt så steg reallönerna återigen.